

17.Kuyucaklı Yusuf romanı örneğinde şahısların olay örgüsünün oluşumu üzerindeki işlevleri

Yunus TİKER¹

APA: Tiker, Y. (2022). Kuyucaklı Yusuf romanı örneğinde şahısların olay örgüsünün oluşumu üzerindeki işlevleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 294-303. DOI: 10.29000/rumelide.1146604.

Öz

Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf adlı romanı, Türk edebiyatının öncü “köy romanı”, “Anadolu romanı” veya “eşkıya romanı” olarak nitelendirilerek farklı araştırmacılar tarafından pek çok kez ele alınıp irdelenmiştir. Kuyucaklı Yusuf, başarılı bir roman olmakla birlikte Türk romanına kattığı yenilikler sayesinde oldukça rağbet edilen bir eser olmuştur. Yazıldığı döneme kadar Türk romanında Batılılaşma temi ön plandayken; Kuyucaklı Yusuf ile birlikte Anadolu'nun toplumsal yapısının yanında köylü sınıfının durumu da romanın konuları arasına dâhil olmuştur. Kuyucaklı Yusuf romanı Batılılaşma sorunsalı dışında bir problemi ele alarak Türk romanına yeni soluk kazandırmıştır. Böylece kendinden önceki romanlardan farklılaşmış bununla birlikte kendinden sonra kaleme alınacak olan romanlara da öncülük etmiştir. Türk edebiyatında bu kadar önemli bir yere sahip olan Kuyucaklı Yusuf romanı, daima farklı bakış açıları ve yöntemlerle ele alınmayı hak eden bir eserdir. Bilindiği üzere olay örgüsü ve şahıslar kadrosu romanın ana unsurları arasında yer almaktadır. Kimi zaman romandaki olaylar şahısları etkilerken kimi zaman da şahıslar olay örgüsünün şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Romandaki olayların merkezinde bulunan ve “doğal insan” modelini temsil eden Yusuf ile onu olayların içine çeken ve “yapay insan” modelini oluşturan diğer şahıslar arasında vuku bulan olaylarda başkahraman, kimi zaman olaylara “sebeplere” kimi zaman da olaylardan hâsıl olan durumlara “maruz kalan” rolünü üstlenmiştir. Bu çalışmada, Kuyucaklı Yusuf örneğinde, roman şahıslarının olay örgüsündeki vaka zincirleri halkalarının birbirlerine bağlanmasındaki işlevleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, olay örgüsü, şahıslar kadrosu

The functions of the characters on the formation of the plot in the example of Kuyucaklı Yusuf novel

Abstract

Sabahattin Ali's novel Kuyucaklı Yusuf, described as the pioneering “village novel”, “Anatolian novel” or “bandit novel”, Turkish literature, has been discussed and scrutinized many times by different researchers. Although Kuyucaklı Yusuf is a successful novel, it has become a highly sought-after work thanks to the innovations it has added to the Turkish novel. While the theme of Westernization was at the forefront in the Turkish novel until the time it was written; Along with Kuyucaklı Yusuf, the situation of the peasant class, as well as the social structure of Anatolia, was included among the subjects of the novel. Kuyucaklı Yusuf novel has brought a new breath to Turkish novel by dealing with a problem other than the problem of Westernization. Thus, it differed from the novels before it, but also pioneered the novels to be written after it. Kuyucaklı Yusuf novel, which has such an

1 Öğr. Gör., Hakkari Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü (Hakkari, Türkiye), yunustiker@hakkari.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8528-8968 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146604]

important place in Turkish literature, is a work that always deserves to be handled with different perspectives and methods. As it is known, the plot and the characters are among the main elements of the novel. Sometimes the events in the novel affect the people, and sometimes the people play an important role in shaping the plot. In the events that take place between Yusuf, who is at the center of the events in the novel and represents the "l'homme naturel" model, and other people who draw him into the events and form the "l'homme artificiel" model, the protagonist, played a role sometimes "causing" the events and sometimes "exposed to the situations". In this study, in the example of Kuyucaklı Yusuf, the functions of the characters of the novel in connecting the rings of the chain of the events in the plot will be emphasized.

Keywords: Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf, plot, characters

Giriş

İnsan, doğası gereği hikâyesi (anlatısı) olan bir varlıktır ve genel inanışa ya da genel kaniya göre insanoğlunun ilk anlatısı, Hz. Âdem ile başlar. Bu sebeptendir ki anlatı, insanlığın varoluş tarihi kadar eskidir. Günümüze doğru gelindiğinde anlatı, insanların amaç ve ihtiyaçlarına göre çeşitli alt türler oluşturmuştur. Bununla birlikte edebiyatın olanakları içinde ortaya konulan kimi anlatı türleri, "kurmaca anlatı" (narrative fiction) olarak adlandırılmaktadır. Kurmaca anlatıların en önemli özelliği ise anlatının oturtulduğu düzlemdeki unsurların kurgulanmış olmasıdır. Her ne kadar edebiyatın sınırları içerisinde yaratılan anlatılar kurmaca bir dünya inşa etseler de bu durum, onların gerçek hayattan tamamen azade oldukları anlamına gelmez. Elbette kurmaca anlatı gerçek hayatın kendisi değildir; ancak bir anlatı, okuru kendi dünyasının gerçekliğine ne kadar inandırırsa o kadar başarılı sayılır. Bu bağlamda eser veren sanatçılar, kaleme aldıkları eserlerle okuru yarattıkları dünyanın içine çekebilmek için ortaya çıkan anlatı türlerinin tüm imkânlarından faydalanma çabasına girerler. Kurmaca anlatı türlerinden biri olan roman ise; diğer anlatı türlerine göre yazara daha geniş hareket alanları sağladığından, daha sık başvurulan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği üzere olaya dayalı anlatı türlerinden biri olan romanda olay örgüsü önemli bir yer tutar. Bununla beraber her anlatıda vuku bulan olay(lar)la veya vaziyeti oluşturan durum(lar)la doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili figürler vardır. Bu figürler kimi zaman iki veya daha çok kişiden, kimi zaman da tek kişiden oluşur. Ancak; "tek kişinin öyküsünün anlatıldığı anlatılarda bile, bu kişinin ilişkide bulunduğu diğer kişilerden de az veya çok söz edilir" (Sağlık, 2003: 23). Bununla birlikte vakayı, "herhangi bir alâka ile bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münâsebetlerinin tezâhürü" (2005: 46) şeklinde tanımlayan Şerif Aktaş da şahıslar arasındaki ilişkinin bir olaya ya da bir vaziyete işaret ettiğini ifade etmektedir. Bu tespitlerden hareket edildiğinde, anlatıdaki şahısların, vuku bulan olaylar üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Öte yandan Aktaş, şahıslar kadrosunun, olay örgüsünün oluşumunda önemli işlevlere sahip olduğunu ve bunu Etienne Souriau'nun (1950) şahıslar üzerine ileri sürdüğü altı fonksiyon bakımından ele alınması gerektiğini ifade eder. Bu altı fonksiyon şunlardır:

1. *Asıl kahraman veya birinci derecedeki kahraman*
2. *Hasım veya karşı güç*
3. *Arzu edilen veya korku duyulan nesne*
4. *Yönlendirici*
5. *Alıcı*
6. *Yardımcı* (Aktaş, 2005: 138-139).

Souriau'nun ortaya koyduğu bu altı fonksiyonun, anlatıda kim tarafından ve nasıl gerçekleştirildiği tespit edilirken bazı fonksiyonların ayrı kahraman veya nesnede bir araya gelebileceğini ve eserin de buna göre şekil kazanacağını ifade eden Aktaş'a göre, şahıs kadrosunu teşkil eden varlıkların metin içinde yüklendikleri işlevleri dikkate alarak yapılacak tahliller; Tesnière tarafından dilbilime, Greimas tarafından edebî metne uygulanan eyleyenler kuramından çok da farklı değildir (Aktaş, 2008: 140). Öte yandan anlatılardaki şahıslar için "Karakterler kendi kaderlerini oluşturur mu yoksa ona katlanır mı?" (2007: 157-158) sorusunu soran Culler'in buna karşılık verdiği yanıt dikkat çekicidir. Ona göre karakterler, kimi zaman kendi kaderlerini kendileri oluşturur, kimi zaman kendilerine bir kader tayin edilir; kaderlerini kendileri oluşturduğunda, onu istediği gibi şekillendirip, arzu ettiği kurmaca bir yaşam sürdürür ya da kendi kaderini mahvedip berbat bir yaşantı geçirir, bazen de kendilerine oluşturulan kadere iyi kötü katlanırlar. Öyküler buna karmaşık yanıtlar verirler (Culler, 2007: 158). Bununla beraber kurmaca metinlerdeki olayın veya durumun tanımı yapıldığında ya da tasnifi oluşturulduğunda, aktörlerin fonksiyonlarıyla ilgili farklı görüşler de ileri sürülmüştür. Yavuz Demir, aktörleri kurgu metin içerisinde, olaylar dizisindeki ilişkileri itibarıyla değerlendirirken onları "sebepler" ve "maruz kalanlar (etkilenenler)" (2011: 109) olmak üzere iki başlıkta tasnif etmiştir.

Kurmaca anlatılardaki aktörlerin vaka üzerindeki etkilerinin daha iyi kavranması ancak vaka örgülerinin düzenleniş ve sıralanış yöntemlerinin bilinmesiyle mümkün olur. Şerif Aktaş'ın üç grup altında topladığı ve "vaka tipleri" dediği bu yöntemler şöyledir:

1. *Vaka, tek bir zincir hâlinde nakledilir. Bir merkezî insan vardır, onun belirli bir zaman dilimi içinde sürdürdüğü yaşayış tarzı söz konusudur. Eserde anlatılan her şey bu şahısla ilgilidir.*
2. *Eserin vakası, iki veya daha fazla vaka zincirlerinden meydana gelir. Bunlar bazı noktalarda kesişirler. Bir hâdise belirli bir noktaya kadar nakledilir, sonra bir diğerine geçilir. Söz konusu kesişme noktaları her iki veya daha fazla vaka zincirini birbirine bağlar.*
3. *Bir vaka, bir başka vaka içine yerleştirilerek sunulur. Bu durumda ilk vaka ikinciye çerçeve vazifesini görür. (Aktaş, 2005: 73-74).*

Gerek Souriau'nun şahıslar üzerine ileri sürmüş olduğu fonksiyonlar gerek Demir'in olaylar dizisindeki ilişkileri itibarıyla şahıslarla ilgili ortaya koyduğu etki durumu ve gerekse de Aktaş'ın tasnif ettiği vaka tipleri birlikte düşünüldüğünde; olay örgüsünün oluşumuna, farklı bir bakış açısıyla yaklaşmanın imkânı doğmaktadır. Bu minvalde taşıdığı özellikler bakımından Türk edebiyatının öncü romanlarından biri sayılan Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* (1937)² adlı romanında, şahısların olay örgüsünün oluşumu üzerinde belirgin olan etkileri dikkat çekicidir. *Kuyucaklı Yusuf*, çeşitli kaynaklardan aktarılan bilgilere göre eşkıyalık teması üzerine kurulmuş bir üçlemenin ilk cildi olarak tasarlanıp kaleme alınmıştır (Boratav, 1982: 438); ancak diğer iki cildi yazıl(a)mamıştır. Öte yandan *Kuyucaklı Yusuf* u bu denli önemli kılan şey ise, başarılı bir roman olmasının yanı sıra içinde barındırdığı unsurlarla Türk romanına yeni bir soluk kazandırmasıdır. Serüveni Tanzimat'la başlayan Türk romanının ana sorunsalını o döneme kadar Batılılaşma oluştururken; *Kuyucaklı Yusuf*, Anadolu'nun yanında toplumsal yapının bir unsuru olan köylü sınıfının durumuna da eğilerek farklı bir sorunsal romana konu edinmiştir. Her ne kadar ondan önce yazılan kimi romanlar İstanbul'un sınırlarını aşarak Anadolu'ya açılmış olsa da bu romanların sorunsalı, Batılılaşmanın bir uzantısı olmayı sürdürmüş olmalarıdır. Bu itibarla *Kuyucaklı Yusuf*, Anadolu'ya açılan ilk roman olmasa bile Batılılaşmanın uzantısı olan gerici-ilerici, aydın-yobaz çatışması yerine, Anadolu'daki toplumsal yapının unsurları olan

² *Kuyucaklı Yusuf*'ün ilk baskısı 1937'de Yeni Kitapçı tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan alıntılar, Yapı Kredi Yayınları'nın 2008 baskısına aittir. bk. Sabahattin Ali, *Kuyucaklı Yusuf*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.

bürokrasi ve eşraf ile ezilen halk ve köylü sınıfının çatışmasını ele almakla kendinden önceki romanlardan farklılaşmaktadır (Moran, 2001: 21-45). Kaynağı romantik felsefeye dayanan doğal/yapay yaşam karşıtlığından ortaya çıkan *soylu vahşi* nitelmesi ise; romanı Türk edebiyatında kendinden önceki benzerlerinden farklılaştırırken kendinden sonra kaleme alınacak olan başkaldırı ve eşkıya romanlarına da öncü kılmaktadır. (Karaca, 2001: 99).

Kuyucaklı Yusuf romanında olay örgüsü dikkate alındığında, bütün roman boyunca olayların merkezinde Yusuf vardır. Eşkıyalar, Salâhattin Bey, Muazzez, Şahinde, Hilmi Bey ile oğlu Şakir, Hacı Etem, Ali, Kübra ile annesi, Kaymakam İzzet Bey arasında vuku bulan olaylarda Yusuf, kimi zaman olaylara “sebepe olan” kimi zaman da olaylardan hâsıl olan durumlara “maruz kalan” konumundadır. Roman, Şerif Aktaş’ın üç madde halinde tasnif ettiği vaka tiplerinden, tek zincirli vakaya örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda romandaki şahısların, olay halkalarının birbirine bağlanmasındaki işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Şahısların olay örgüsü üzerindeki işlevleri

1. Eşkıya baskını:

“1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın’ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karı kocayı öldürdüler.” (2008: 13).

...

“Kaymakam tekrar sordu:

- Senin kimin kimsen var mı?

- Bunlardan gayri kimsem yoktu!” (2008: 17).

Romanın ilk cümlesi, aynı zamanda ilk olay halkasını oluşturmuştur. Eşkıyalar, anne ve babası dışında kimi kimsesi olmayan Yusuf’un anne ve babasını öldürerek ona yeni bir kader tayin etmişlerdir. Bu durumu Çelik şu şekilde ifade eder. “Romandaki ilk vaka parçasını, Kuyucak’taki katliam dolayısıyla bir araya gelmiş bulunan şahıs kadrosu arasındaki ilişki olarak kabul edersek, bundan sonraki vakalar ve metin halkalarının başlangıcı, Salâhattin Bey’le Yusuf arasında bu duygusal ilişki neticesinde gelişir” (1997: 132). Öte yandan Korkmaz’a göre; eşkıyaların köyü basarak cinayet işlemleri, bu esnada Yusuf’un sağ el başparmağının kesilmesi, yalnız kalması; Kaymakam Salâhattin Bey’in yumuşak kalpli bir insan olması ve hiç erkek çocuğunun bulunmaması... vs. romanın ilerleyen kısmında büyüyecek bir tohum gibidirler (2016: 287). Her ne kadar ilk olay halkası romanın aksiyon noktası olmasa bile, burada atılan düğüm diğer bütün olayların gelişimini tetikleyecek mahiyettedir.

Olay halkasındaki aktörlerin işlevlerine baktığımızda; vakanın oluşmasına sebep olanlar eşkıyalardır, maruz kalanlar ise Yusuf ve dolaylı olarak da Kaymakam Salâhattin Bey’dir. Yusuf, artık annesinin ve babasının olmadığı bir yaşam sürdürecektir. Bu olaydan etkilenen Salâhattin Bey’in yaşamı da ikinci olay halkasını oluşturacaktır. Böylece aktörler yüklendikleri işlevsel rolleri ile ilk halkayı oluştururken, olayların seyrini de mevcut duruma bağlı olarak değiştirmişlerdir.

2. Yusuf’un evlatlık edinilmesi:

Salâhattin Bey, kimi kimsesi kalmayan Yusuf’u evlatlık edinmek ister.

“Kaymakam küçük Yusuf’un elinden tuttu, kendine doğru çekti. Gözleri yaşarmış gibiydi.

-Gel benimle öyleyse... dedi.

-Nereye geleyim?

-Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi severim, olmaz mı?

-Beni babam gibi sevemezsin ama, geleyim." (2008: 17).

Eşkıyaların köyde oluşturmuş olduğu vahim durumdan etkilenen Salâhattin Bey, burada yardımcı güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetim ve öksüz kalan romanın başkahramanı Yusuf, Salâhattin Bey'in kendisini babası gibi sevebileceğini bildiği hâlde onunla gitmeye razı olur. Böylece Salâhattin Bey, romanın bundan sonraki kısmından itibaren Yusuf'un yaşamına etki edeceği gibi aynı zamanda aldığı kararlar eşi Şahinde ile kızı Muazzez'i de dolaylı olarak etkileyecektir.

3. Edremit'e taşınma:

"Yusufun halleri, Salâhattin Bey naklen Edremit'e, yani Kuyucak'tan çok uzağa tayin edilinceye kadar devam etti." (2008: 23).

Edremit'e tayin edilen Salâhattin Bey, bu olaydan etkilenendir; ancak işinden dolayı Edremit'e gitmesi gereken Salâhattin Bey, bir diğer yandan etkileyendir. Çünkü kendisiyle beraber Yusuf'u, Muazzez'i ve Şahinde'yi de götürülecektir. Ayrıca gidecekleri yerde bulunan diğer kişileri de etkileyecekleri gibi, orada bulunanların kendi yaşamlarına girmesiyle aynı zamanda etkilenen de olacaklardır. Ancak bu olayda asıl etkilenen kişi, kendi doğasından uzaklaşıp bilmediği bir hayata giden Yusuf'tur.

4. Yusuf'un Şakir'i dövmesi:

"Yusuf silkindi ve yerdekine iki tekme daha savurdu, fakat derhal koşup gelen Muazzez'le Ali kendisini çekip götürdüler. Bu sırada ayağa kalkan Şakir, onların arkasından koşmak istiyordu; fakat İhsan'la salıncakçı, kollarından tutmuşlar, bırakmıyorlar ve elinden tabancasını almaya çalışıyorlardı. Tam o sırada Şakir'in en iyi arkadaşı Hacı Etem geldi. Sarhoşu kolundan tuttu ve onu zorla yürütmeye başladı." (2008: 38).

Bu olay romanın çatışma (aksiyon) noktasıdır. Burada olaya dolaylı olarak sebebiyet veren Muazzez'dir. Muazzez'e sarkıntılık edilmesine dayanamayan Yusuf'un; olayın oluşumuna doğrudan sebep olan Şakir'i dövmesi ve Şakir'in de yediği dayaktan dolayı kinlenmesi, intikam yemini etmesi romanda artık iki gücü karşı karşıya getirmiştir. İki güç arasında geçen bu çatışma, okurun aklında "Bundan sonra ne olacak?", "Kim yenecek?", "Şakir, Yusuf'u öldürecek mi?" vb. birçok soru oluşmasına neden olmaktadır.

Bu olaydan sonra taraflar karşılıklı hamlelere geçecek ve bu hamlelerden doğan gerilimler devam ederek olay örgüsü taraflar arası çatışmalarla şekillenecektir.

5. Kübra üzerinden kurulan tuzak:

Annesiyle birlikte Şakir'in babası Hilmi Bey'in konağında orta hizmetine bakan Kübra, tembihlenerek Salâhattin Bey'in zeytinliklerine işçi olarak gönderilir. Daha önce Şakir tarafından tecavüze uğrayan Kübra, bir oyunla Yusuf'un başına sardırılacak ve bu sayede Şakir bir nebze de olsa yabannın Yusuf'undan intikamını almış olacak. Şakir'in tezgâhladığı bu tuzak, Yusuf'un kendilerine iyi davranması üzerine Kübra'nın itirafıyla bozulur. (2008: 49-50).

Bu olayda kahramana tuzak kurma eylemi, düşmanın kahraman üzerine bir güç dengesi kurma işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Olay halkasında sebep olanlar Kübra'yı Yusuf'un başına sardırmaya kalkışan Şakir ile Hacı Etem iken, maruz kalanlar ise Yusuf, Kübra ve Kübra'nın annesidir.

6. Salâhattin Bey'e kurulan kumar tuzağı:

"Salâhattin Bey güldü:

- Camım, benim oynamadığımı sen de bilirsin!

Hilmi Bey:

- Oyun deyip de büyütmeyin beyefendi, şunun şurasında maksat eğlenmek!.. Ne vereyim?

...

Yarım saat sonra oyun kızışmış, sesler kesilmiş, çehrelerden tebessüm giderek, onun yerine bir heyecan ve hırs ifadesi gelmişti." (2008: 52).

Hilmi Bey kurduğu tuzakla Salâhattin Bey'i kendine borçlandırarak Muazzez'i oğlu Şakir'e alacaktır. Bu olayda, kahramanı hile yoluyla zor duruma düşürme işlevi söz konusudur. Olay halkasında sebep olan Hilmi Bey, maruz kalan Salâhattin Bey'dir.

7. Ali'nin kumar borcunu ödemesi:

"Ali tekrar kafasının içinde dolaşan mevzuya dönmek için:

- Herhalde baban parayı ödemeli!.. dedi.

Yusuf ancak birkaç saniye sonra intikal ederek:

- Nasıl öder? diye cevap verdi. Neyle öder?..

O zaman Ali, birdenbire, kendisinin bile şaştığı bir cesaretle:

- Ben vereyim... dedi.

Yusuf ağır ağır, karşısındakinin gözlerinin içine baka baka:

- Muazzez'i sen mi istiyorsun? dedi.

Ali, gene kıpkırmızı olarak önüne baktı. Yusuf yerinden kalkıp Ali'nin omzuna vurdu:

- Bu dünyada karşılıksız hayır işlenmediğini öğrendim de onun için sordum, dedi. Ne kızarıyorsun? Bu işi ben de münasip bulurum. Babama akşam açayım... Herhalde razı olacaktır... Yalnız sen kendi babanı nasıl yola getirip bu kadar parayı alacaksın?

Ali: Aldırma, dedi. Yusuf dükkândan çıkıp giderken yanına sokulup:

Bizim büyükanne altın küpüdür, benim bir sözümü iki etmez, babamın da ruhu bile duymaz, diye fısıldadı." (2008: 76-77).

Ali, kumar borcunu ödeyerek Salâhattin Bey'i büyük bir dertten kurtarmıştır. Borcun ödenmesine vesile olan Ali, kurulan tuzağı bozma işlevi görürken aynı zamanda Yusuf ve özellikle de Muazzez'i yeni bir çıkmaza sokmuştur. Yusuf ile Muazzez, maruz kaldıkları bir önceki olaydan kurtulurken bu sefer yeni bir olayla başka zorlukla karşı karşıya kalmışlardır.

8. Şakir'in Ali'yi öldürmesi:

"Ali kurşunları yiyince başını geri atmış ve oturduğu kütükten aşağı, toprağın üstüne süzülürmüşü." (2008: 97).

Şakir, Muazzez'i borcu ödeyen Ali'ye kaptırınca, İhsan'ın düğününde havaya ateş açma merasimini fırsat bilmiş, sarhoşluğun da verdiği cesaretle o kargaşada silahını Ali'ye doğru uzatıp birkaç el de ona ateş etmiştir. Olay halkasında Şakir, Ali'nin ölmesine, kendisinin de hapse girmesine sebep olurken, yapmış olduğu bu hamle ile karşı gücün intikam alma işlevini yerine getirmiştir.

9. Şakir'in rüşvetle serbest kalması:

“Reis, Ali'yi Şakir'in öldürdüğünü biliyordu. Zaten bunu bilmeyen de yoktu. Fakat bu bilgiden daha mühimi olan şeyler de vardı: Şahitler, deliller...”

Bunlar hep Şakir'in lehineydi veya öyle tertip edilmişti.” (2008: 103).

Hacı Etem, Cemal Çavuş'a ve şahitlere rüşvet vererek ayrıca suç aletini de değiştirerek Şakir'in mahkemeden beraat etmesini sağlamıştır. Şakir'in serbest kalmasında etkili olan Hacı Etem, bu yolla Yusuf ile Muazzez'i yeni bir etki altında bırakmıştır.

10. Yusuf'un Muazzez'i kaçırmaması:

“Ben razıyım Yusuf, beni ne yaparsan yap, fakat bir dakika bile bırakma!” demek istedi. Bu anda araba dik bir bayırı tırmandı. Genç kız tekrar muşambayı kaldırdı. Soğuktulumba'da olduklarını gördü:

-Yusuf, nereye gidiyoruz!

Diye bağırды. Çünkü kasabaya gidecek yerde atlar sağa dönmüş, Havran yolunu tutmuştu.” (2008: 130).

Şakir'in serbest kalmasıyla Şahinde, kızı Muazzez'i de yanına alarak tekrar Hilmi Beylere gitmeye başlamıştır. Bunu öğrenen Yusuf, Hilmi Bey'in bağ evine giderek Muazzez'i oradan alıp kaçırmaz. Yusuf'un etkileyen, Muazzez'in ise maruz kalan taraf olduğu bu olay halkasında sevgililer birleşmiştir. Ancak uzun sürmeyecek olan bu durum geçici mutluluk işleviyle karşımıza çıkmaktadır.

11. Salâhattin Bey'in Yusuf'u kaymakamlıkta işe alması:

“Salâhattin Bey de Yusuf'un ne kadar üzüldüğünü seziyor ve bunun sebeplerini bir dereceye kadar tayin de ediyordu. Uzun zaman alan bu halin devam etmesini doğru bulmadığı için bir gün ani bir karar verdi, damadını kendi yanına, kaymakamlığa tahrirat kâtibi olarak tayin ettirdi.” (2008: 154).

Olay halkasında yardımcı güç yeniden işlev yüklenmiştir. Salâhattin Bey'in sebep olduğu bu olayda, yabanın Yusuf'u kendi kişiliğine ve doğasına ters olan bir işe girmek zorunda kalmıştır. Çünkü elinden başka bir şey gelmeyen Yusuf, üzerinde baskı kuran işsizlik sıkıntısını, Muazzez'in de çok istemesiyle beraber ancak bu şekilde giderebilmiştir. Doğal hayata ve dağlara olan düşkünlüğünden dolayı Yusuf, bu işe bir türlü ısınmamıştır. Bu durum, ilerde Salâhattin Bey'in ölümü ile yerine atanan kaymakam tarafından Yusuf'un aleyhine kullanılacaktır.

12. Salâhattin Bey'in ölümü:

“Biraz sonra Yusuf'la beraber gelen ihtiyar doktor hastayı yatağına naklederek dinledi, gözkapaklarını kaldırıp baktı, sonra şahadet parmağının ucuyla onları tekrar kapattı; hüznü bir tavırla başını sallayarak arkasını döndü:

- Allah bakilere ömür versin! dedi.” (2008: 165).

Salâhattin Bey'in ölümüyle birlikte Yusuf, Muazzez ve Şahinde hem ekonomik hem de toplumsal itibar anlamında zor durumda kalırlar. Bu durum, romanın başkahramanı olan Yusuf için yardımcı güçten mahrum kalma işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yusuf, bundan sonraki zorluklarla tek başına mücadele etmek zorunda kalacaktır.

13. Yeni kaymakamın atanması:

“Salâhattin Bey’in ölümünden sonra kaymakamlık işlerine on beş gün kadar, en kıdemli memur olan tapu müdürü vekâlet etti. Sonra İzzet Bey isminde, oldukça genç bir kaymakam geldi.” (2008: 170).

Yeni gelen kaymakam genç ve tecrübesiz olduğundan, Edremit eşrafı onu kendi tarafına çekerek Yusuf ve Muazzez üzerine yeni oyunlar oynamasında etkili olacaktır. Kısa sürede kasaba eşrafıyla içli dışlı olan ve düzenin cazibesine kendini kaptıran İzzet Bey, yeni bir engelleyici işlevi üstlenmiştir.

14. Yeni kaymakamın Yusuf’u tahsildarlık görevine atması:

“Bak oğlum, sağ elinde bir parmak noksan. Geçmiş olsun. Fakat bu vaziyette ne kadar çalışsan güzel bir yazı sahibi olamazsın. Eh, senin memuriyetinde de adamı gösteren yazıdır. Mutasarrıf’a giden bir tahrirat evvela onun gözünü yazısı ile kamaştırmalıdır. Neyse... Duyduğuma göre sen biraz da serbest tabiatlı imişsin. Ben sana tam gönlüne göre bir iş buldum.” (2008: 178).

...

“Anladın mı evladım, tam sana göre bir iş. Sen hemen beş on kuruş tedarik edersin; elbet birkaç paranız vardır! Güzel bir at satın alırsın. Ben seni tahsildar yapacağım, süvari tahsildarı. (...) Fevkalade iş! Öyle değil mi? Odada oturup sıkılmak yok. At üstünde köyleri gez. Hem para da arttırırsın.” (2008: 179).

Yusuf’un süvari tahsildarı olmasının Şakir ve Hilmi Bey’in isteğiyle olduğunu Nuri Efendi’nin ağzından aktarılan “Dün akşam Hilmi Bey’le beraber içmişler. Evvela Çınarlı Han’da bir sofraya kurdurmışlar, sonra Hilmi Bey’in evine gitmişler.” (2008: 174) sözlerinden çıkarabiliyoruz. Bu sayede Edremit’ten ayrılıp günlerce köylerde tahsildarlık yapmaya mecbur kalan Yusuf, karısı Muazzez’i ve kaynanası Şahinde’yi başıboş bırakacaktır. Şakir de bu şekilde kirli emellerine ulaşmak için kendine yol açmıştır. Bu olay halkasında engelleyici, intikam alma işleviyle karşımıza çıkmaktadır.

15. Yusuf’un Muazzez’i uygunsuz bir içki sofrasında yakalaması ve ortamdaki herkesi öldürmesi:

“Ortada, son günlerde evde peyda olan masa vardı ve onun etrafında Hilmi Bey, Kaymakam İzzet Bey, Şahinde oturuyorlardı. Masadan biraz açık duran bir iskemleye Yusuf’un şahsen tanıdığı fakat kim olduğunu bilmediği kır saçlı bir adam oturmuş ud çalıyordu. Sokak üstündeki sedirin bir kenarında Şakir ile Hacı Etem kulak kulağa bir şeyler konuşuyorlardı. Diğer kenarda, kendini bilmeyecek kadar sarhoş olan Muazzez, yastıklara dayanmış duruyor ve öpmek için üzerine eğilen candarma bölük kumandanı Kadri Bey’e karşı kendini müdafaaya çabalıyordu.” (2008: 213).

Yusuf, davetsiz geldiği bu eğlence sofrasındaki herkesi şaşkınlığa uğratmıştır. Bu gelişten hoşlanmayan Kaymakam İzzet Bey, Yusuf’un üstüne atılmaya hazırlandığı sırada Yusuf kamçısını İzzet Bey’in suratına indirmiş, ardından masanın etrafında toplanan kalabalığa rastgele vurmaya başlamıştır. Yusuf’un gelişigüzel salladığı kamçı, odayı aydınlatan gaz lambalarına da çarparak devirmiş, yere düşen lambaların sönmeden önce son bir kez parıldamasından Yusuf, Şakir’in tabancasına davrandığını fark etmiştir. Karanlığa gömülen odada Yusuf da tabancasını çekerek her tarafa ateş ettikten ve herkesin öldüğüne kanaat getirdikten sonra hafif bir sesle Muazzez’e seslenmiş, Muazzez’in de fısıltıyla kendisine seslendiğini duyunca; sesin geldiği yere doğru yönelerek Muazzez’i el yordamıyla bulup kucaklayarak oradan uzaklaşmıştır.

Bu olay halkasında etki altında kalan Yusuf, eğlencedeki herkesi öldürerek onları başka bir etki altında bırakmıştır. Olayın başlangıcında sebep olanlar egemen güçler, maruz kalan Yusuf iken; olayın sonunda roller değişerek sebep olan Yusuf, maruz kalanlar ise ortamda bulunanların tümü olmuştur. Olay

halkasında, Yusuf egemen güçleri öldürerek kahramanın intikam alma işlevini yerine getirmiştir. Bu olay halkasıyla birlikte egemen güç ortadan kaldırıldığı için çatışma da son bulmuştur.

16. Muazzez'in ölümü:

"Önündeki vücudun kımıldamadığını görünce gocuğun kenarını kaldırdı ve hiçbir şey söylemeden, büyümüş gözlerle uzun müddet oraya baktı." (2008: 219).

Yusuf, karanlık odaya ateş ettiği esnada kimseyi görmediği için onun rastgele sığıdığı kurşunlardan biri de Muazzez'e isabet etmiştir. Yusuf, Muazzez'i kaçırdıktan sonra gecenin geçmesini beklerken karısı kan kaybindan ölmüştür. Muazzez'in ölümü, Yusuf'u çok derinden etkilemiştir. Bu etki bir sonraki olay halkasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Olay halkasında, Yusuf'un rastgele silahını ateşlemesi, Muazzez'in ölmesine de sebebiyet vererek mutsuz son işlevi gerçekleştirmiştir.

17. Yusuf'un dağlara çıkması:

"Bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdit eder gibi salladıktan sonra, atını ileriye, dağlara doğru sürdü."
"İçindeki bütün yıkıntılara, bütün kederlere rağmen başını yere eğmek istemiyordu. Matemini ortaya vurmadan tek başına yüklenecek ve yeni bir hayata doğru yürüyecekti." (2008: 220).

Yusuf'un yaşadığı bunca olay, çektiği sıkıntılar onun bu kararında etkili olmuştur. Anne babasının eşkıyalar tarafından öldürülmesiyle başlayan ve buna bağlı olarak devam eden olay halkalarının dizisi Yusuf'u buna itmiştir. Yusuf'un dağlara çıkmasına sebebiyet verenleri sıralayacak olursak, romanın başından sonuna kadar Yusuf'la etkileşim içinde olan herkesi alabiliriz.

Sonuç

Kuyucaklı Yusuf romanının olay halkaları, Aktaş'ın tasnif ettiği vaka örgüsü, Souriau'nun şahıslar için ileri sürdüğü fonksiyonlar ve Demir'in yine şahısların olaylar dizisindeki ilişkileri itibarıyla ortaya koydukları işlevsel etkileri açısından ele alındığında, şahısların olay örgüsünün oluşumundaki işlevleri açıkça görülmektedir. Bir olay halkasının oluşumu, romandaki etkin aktörlerden birinin sebebiyetiyle ve bir diğeriyle buna maruz kalmasıyla gerçekleşmektedir.

Romanın merkezindeki Yusuf, hemen hemen her halkanın içerisinde bulunmaktadır. Çünkü romanın kurgusu, Aktaş'ın tasnif ettiği vaka tiplerinden, tek zincirli vaka üzerine oturtulmuştur. Bu tür romanların vaka incelemesi yapılırken; vakayı birbirine bağlayan olay halkalarının şahısların işlevleri ve vakaya yapmış oldukları direkt etkilerinden bağımsız düşünülmesi çok da doğru olmaz.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2005), *Roman Sanatı ve Roman İncelmesine Giriş*, Ankara: Akçağ.
- Ali, S. (2008), *Kuyucaklı Yusuf*, İstanbul: Yapı Kredi.
- Boratav, P. N. (1982), *Folklor ve Edebiyat*, İstanbul: Adam.
- Culler, J. (2007), *Yazın Kuramı*, (Çev. H. Gür). Ankara: Dost.
- Çelik, Y. (1997), "Bitmemiş Bir Destan: Kuyucaklı Yusuf", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 129-147.
- Demir, Y. (2011), *Hayat Böyledir İşte Fakat Hikâye*, Ankara: Hece.
- Karaca, A. (2001), "Kuyucaklı Yusuf", *Türkoloji Dergisi*, 14(1), 93-119.

- Korkmaz, R. (2016), *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, İstanbul: Kesit.
- Moran, B. (2001), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İstanbul: İletişim.
- Sağlık, Ş. (2003), *Cahit Sıtkı Tarancı Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*, Ankara: Hece.